

Нестор Король

**« Д Р А Н Ї Н А Х О С Т Е Н »
І К О Л И В І Н П О Ч А В С Я**

« Б А Т Ь К І В Щ И Н А »

Нью-Йорк

1969

НЕСТОР КОРОЛЬ

«ДРАНГ НАХ ОСТЕН»
І КОЛИ ВІН ПОЧАВСЯ

Copyright by Batkiwshyna, Inc.

Тираж 500 примірників

Print. NB 133 E. 4th Street, New York, N. Y, 10003

Нестор Король

**«ДРАНГ НАХ ОСТЕН»
І КОЛИ ВІН ПОЧАВСЯ**

«Б А Т Ь К І В Щ И Н А»

Нью-Йорк

1 9 6 9

Німецький «дранг нах Остен» (безперервний воєнний наступ, гін на Схід) розпочався дуже давно. В різні часи він прикривався різними мотивами і претекстами, але мета його завжди була одна й та сама: винищення або, в ліпшому випадкові, поневолювання слов'ян, з метою очищення слов'янських просторів від слов'ян і поселення на тих просторах німців. Ця мета є логічним висновком із двох глибоко закорінених у німців заложень, а саме: одвічного “Deutschland muss grösser sein” (Німеччина мусить бути більша), та пізнішого: “Deutschland, Deutschland über alles, über alles in die Welt” (Німеччина, Німеччина над усе, над усе у світі).

Ясно, якщо Німеччина мусить бути більша, то її сусіди мусять стати менші, або й зовсім повинні зникнути. А якщо Німеччина **над усе у світі**, то річ ясна, що всі найтяжчі злочини, заподіяні сусідам і всім тим, хто намагався перешкодити Німеччині стати отим **над усе у світі**, — виправдані.

«Дранг нах Остен» розпочався ще за франкського короля (пізніше імператора) Карла Великого. На спілку з римським патріярхом (папою) і з його благословенням Карло розпочав свій наступ на слов'ян, прикриваючись потребою розповсюдження між ними християнства.

У 791 році Карло заснував на південно-західних слов'янських землях дві марки (пограничні області): Східну марку (Остмарк), що на двох третинах своєї території була заселена слов'янами і тільки одна третина — теперішні провінції Австрії Зальцбург та Інсбрук — були

заселені німцями-баварами. Вся ж середня частина з старим містом Віндабоною, яке німці перейменували на Wien, і східна — теперішній Бургелянд — були віддавна заселені слов'янами. Другою маркою, заснованою Карлом, була Фріульська марка на попередніх територіях провінцій стародавньої Римської імперії — Каринтії й Хорутанії, виключно з слов'янським населенням. Тільки на невеликій частині Фріульської марки, у північно-західній її частині, мешкали фріули — народ романського походження. Із цих двох марок створилась, після винищення слов'ян, яке тривало від VIII-го до XIV-го сторіччя, і заселення німцями — теперішня Австрія. Слов'яни ж були або цілком винищені, або стали рабами німців. Ще в середині XIII ст. в теперішніх австрійських провінціях Штірія, Крайна, Карінтія, було чути слов'янську мову, а німецька мова вживалась тільки панівними прошарками і духовенством. В наші часи з цього суцільно-слов'янського населення уціліла тільки невеличка кількість його в Італії, в околицях Удіне. На австрійській території сліди слов'янства так „добросовісно” затерто, що навіть слов'янські географічні місцевості замінені німецькими. Для прикладу — слов'янське Кладно стало Клягенфуртом; слов'янський Градец спотворився на Грац і т. д. А що слов'яни не хотіли розставатись із своїми старими богами, не хотіли приймати нової віри, яку їм накидали на незрозумілій мові рафіновані поневолювачі й винищувачі, ба навіть убивали цих поневолювачів-місіонерів та виступали збройно проти війська, під охороною якого йшли місіонери проповідувати християнство, то ясна річ, що людей, таких „закоренілих поганів”, — з благословення папи — німці винищували до ноги. Так німецькі розбійники з своїм ватажком

розуміли і здійснювали Христове веління: «Ідіть і проповідуйте слово Боже всім народам, хрещуючи їх в ім'я Отця і Сина і Схятого Духа». Така „місія” німців дуже подобалась і була прибуткова: їм діставалося все рухоме майно і земля винищених слов'ян, „закоренілих поганів”, а після смерті, на додаток, їм було пообіцяне папою — за ревність у розповсюдженні римського християнства — вічне життя в царстві небеснім. Так продовжувалось і після смерті Карла при пануванні його сина Людвіга I, при внукові Людвігові Німці і при правнукові Карлові Гладкому. Але, починаючи з Арнульфа, наступ на слов'ян прикривався уже не насаджуванням християнства, — бо слов'яни вже були християнами, — а поборюванням «слов'янської схизми». Тепер бо вже в Римі остаточно оформилась легенда про старшість і зверхність римського патріярха - єпископа над всіма патріярхами - єпископами і, що тільки він — папа римський — є джерелом правдивого християнства.

Справа в тому, що до цього часу серед слов'ян набрало дуже великого успіху християнство, що його проповідували між слов'янами слов'янською мовою від імени Цергородського патріярха, з богослуженнями у слов'янській мові, два брати, мама яких була македонська слов'янка, а батько грек із Солуня, святі Кирило і Методій. (Константин Філософ — Кирило був визначний науковець того часу і дипломат, а його молодший брат — єпископ Методій). Вони правильно розуміли святі Христові слова, що навчати людей Христової науки треба переконуванням і доводами вищости християнства, а не примусом, і найголовніше те, що ці проповідники не переслідували ніяких матеріальних вигод для себе, всупереч місіонерам нім-

цям, і вживали виключно слов'янську мову, замість латинської, яку вживали німецькі місіонери, що проповідували християнство від імени Римського єпископа — папи.

На прохання хозарського кагана візантійський імператор у 858 році послав до Хозарії з місійною метою двох братів — Константина і єпископа Методія. В Херсонесі на Криму Константин знайшов у одній грецькій церкві, що була там ще від III-го століття в катакомбах (у печері) Євангелію і Псалтир у перекладі на слов'янську мову, написані «роуськими письмени» (руськими літерами), тобто глаголицею. Це й наштовхнуло братів - проповідників зайнятись перекладом св. Письма і богослужебних книг на слов'янську мову, яку вони знали досконало, а Константина — скласти для слов'янської мови нову абетку, яка, на його думку, більше відповідала б точності перекладу з грецької мови; саме для цього він увів у нову абетку декілька цілком зайвих літер, як «ксі», «псі», «іжица», «фіта» тощо, яких у «роуських письменах» не було.

В кінці VIII-го і на початку IX-го століття в центрі Європи остаточно була вже сформована дуже велика й міцна слов'янська держава, з початку під назвою Моравська, а трохи пізніше — Великоморавська держава. Вона об'єднувала землі моравів, лужицьких сербів, чехів, слезян, словаків, полабських слов'ян, вислян тощо; тобто території з теперішнім Дрезденом, Ляйпцігом, Магдебургом аж до Брандєбурга, теперішню Чехію, Словаччину, південну половину Польщі, Мадьярщину, Хорватію, Словенію тощо. Німцям ніяк не вдавалось її знищити, як це їм було вдалося знищити раніше слов'янську державу Само, що була сформува-

лася в 623 році на частині цих же земель. Вони часто нападали на Великоморавську державу, нищили населення і забирали його в рабство, прикриваючись тим, що Великоморавія — нехристиянський край. Щоб позбавити німців претексту нападати на його володіння, Великоморавський князь Моймир (828 - 846) звернувся з проханням до візантійського імператора прислати до Великоморавії християнських місіонерів. Місіонери були прислані, і хоч вони проповідували науку Христову слов'янською мовою, але богослуження відправляли по-грецьки. Хоч християнство ширилось грецькими місіонерами набагато успішніше, ніж місіонерами німцями, але, на думку князя, йшло пияво. Успіх грецьких місіонерів пояснювався ще й тим, що вони не визискували матеріально навернених на християнство.

Син князя Моймира Ростислав сильно розширив свою державу за рахунок нових слов'янських земель, на захід від Моравії. Хоч у ті часи слов'яни ще не відрізнялися дуже мовою, але князь Ростислав хотів їх всіх міцно об'єднати саме на мовному і релігійному ґрунті. Тому він і звернувся до візантійського імператора допомогти йому в цьому. Імператор післав йому в допомогу свого дипломата вченого Константина Філософа і єпископа Методія. Брати, прибувши до Велеграду, столиці Великоморавської держави, в 863 році, привезли з собою всі богослужебні книги в слов'янській мові, написані „роуськими письмени“, бо переписування св. Письма й богослужебних книг кирилицею ще не було закінчене. Проповідування Христової науки й відправи всіх богослужб провадились виключно слов'янською мовою. За дуже короткий час християнство охопило всю Вели-

коморавську державу. Навіть перша на слов'янській території єпархія в Мишині (Майссен — по-німецькому, в 50-55 кілометрах від Ляйпцігу (по-слов'янському: оселя в липовім лісі) та Дрездена (по-слов'янському: Дреждяни — місце на дрижачій, що гугонить, землі) заснована латинськими місіонерами і підлягала папі римському, мусіла була переходити на слов'янську мову. Німці й папа не мали сили побороти князя Ростислава. Але після його смерті все змінилося. Ще при житті Ростислава німці зловили поблизу німецького кордону на Великоморавській території Константина і архієпископа Методія (він уже був підвищений царгородським патріархом з єпископа в архієпископа, бо мав уже понад п'ятнадцять єпископів, із них одного в Кракові, а другого в Сандомирі) і посадили їх у в'язницю. Папа зажадав привести їх до Риму для переслухання. Брати вирушили до Риму не через німецькі землі, як того настирливо домагались німецькі єпископи і місіонери, а через землі Великоморавської держави — Паннонію (теперішня Мадьярщина) і теперішню Хорватію, скріплюючи тут насаджене ними ж християнство. Ще й тепер на островах Адріатицького моря, що прилягають до західної частини Югославії, можна знайти пам'ятники писані глаголицею.

Брати місіонери прибули до Риму в 869 році. Папа Адріян II, вислухавши їх, відпустив. У тому ж році Константин Філософ помер, постригшись перед смертю в монахи під іменем Кирило. Архієпископ Методій повернувся до Великоморавії і помер у 885 році. Тепер, після смерті Методія, наступники Адріана II у Ватикані, папи Стефан V, Формоз, Боніфатій IV та інші, оголосили християнство з слов'янською

мовою в богослужбах — „схизмою”, яку, мовляв, треба всіма силами й засобами поборювати й нищити, бо, мовляв, богослужби можна відправляти тільки старожицівською, грецькою і латинською мовами, забувши при цьому, що Св. Письмо та первісні богослужбні книги для латинської частини Церкви були перекладені також із грецької мови на латинську. Німцям цього тільки було й треба; і вони розпочали знову наступ на слов'ян, не зважаючи на те, що в 871 році німецькі місіонери були вигнані Великоморавським князем Святополком (870-894) геть із держави. Але на цей раз уже німці йшли з благословення папи нищити „схизму” і насаджувати „єдине правдиве апостольське християнство”, носіями якого оголосили папи себе самих.

Але Великоморавська держава несподівано при князі Моймирі II в 905-906 роках була цілком знищена ордами мадьярів. Винищування слов'ян, отже, розпочалося з двох боків. Знищування слов'ян і заселювання спорожнених просторів неслов'янами тепер набрало неймовірно великих розмірів і жахливих форм. Німецька колонізація і винищування слов'ян були припинені аж у першій половині X-го століття безперервними нападами мадьярів на Німеччину, і розпочалися знову з викоріненням слов'ян після розгрому мадьярів імператором „священної Римської імперії німецького народу”, Оттоном I, у битві на р. Лех у 955 році. В цю пору в Європі було так багато рабів - слов'ян, що на них ціна зовсім упала, — скаржаться торговці рабами. Але, якщо німці примушені були мадьярами сидіти тихо на півдні, то в той самий час вони спрямували свій «дранг нах Osten» в іншому місці, а саме на тих слов'ян, що меш-

кали на півночі над річками Лабою і Одрою, на балтійським Помор'ї та на островах Балтійського моря (Ріген).

Кайзер (імператор) Оттон I у Магдебурзі (слов'янський Дівичин) тоді самовільно створив „руську” (тобто для Руси) латинську єпархію з єпископом Адальбертом (у поляків Войцех, а в чехів — Войтех) на чолі. Чому так далеко, аж у Магдебурзі, була створена „руська єпархія” пояснюється тим, що слов'янське населення околиць Дівичина було своїми звичаями, віруваннями і мовою ближче до населення Руси. Русь часів князювання Олега, Ігоря, Ольги була могутньою державою, що потрясала й Візантією, яка не визнавала права на титул імператорів за німцями „священної Римської імперії німецького народу”, починаючи від Карла Великого, і рахувала їх звичайними узурпаторами.

Польські князьки, що знаходились між Дівичином і Руссю, в рахубу не брались, бо вони вже давно були об'єктом німецьких герцогів і кайзера. Єпископ Адальберт у 961 році побував разом з мадьярським посольством, що привозило до Києва мадьярську княжну, наречену князя Святослава, у Києві. Але кияни прийняли Адальберта вороже: повбивали всіх його ксьондзів, з якими він прибув сюди для „місійної діяльності”, а самому йому ледве пощастило втікти з Києва. Це сталося тому, що, чи не розвідавши, чи ігноруючи наявність у Києві християнських церков з богослужбами слов'янською мовою, і з священниками болгарами, підлеглими Східній Церкві, римські місіонери розпочали тут свою „діяльність”, ворожу всьому слов'янству.

Так скінчилася перша спроба німецького „дрангу” на наші землі. Після цього випадку

німці, з допомогою папи, намагалися ще три рази починати свій „дранг” на Русь. Папа Бенедикт VII, в часі короткого князювання в Києві Святославового сина від мадьярки, Ярополка, прислав був до нього біскупа Лева і ксьондза Рейберна, думаючи, що мадьярчин син католик. Але біскуп Лев, навчений попередньою подією з Адельбертом, та й упевнившись, що Ярополк охрещений у православній вірі, повернувся до Кведлінбургу (столиці німецьких кайзерів) і Риму ні з чим. Такою ж самою невдачею кінчилась іще одна спроба розпочати німецький „дранг” на далеку, міцну й багату Русь, при допомозі польського князя, цілковито залежного васала німецького кайзера — Мешка, що прислав був своє посольство до князя Володимира Великого для нав’язання в ним дружби. В цьому посольстві знову був той самий Рейберн, — тепер уже як біскуп колобрезький, із численними ксьондзами. Князь Володимир Мешкове посольство прийняв дуже гостинно, але Рейбернові і його ксьондзам було наказано сидіти тихо: «по Києву не швентяться, щоб не повторилось, мовляв, чогось такого, як трапилось з Адальбертом.» Іще одна спроба почати свій „дранг” на Русь була за короткого князювання у Києві Святополкового сина Ярополка (Окаянного), одруженого з дочкою польського князя Болеслава, Мариною, яка захотіла бути і після одруження католичкою. З нею, як її духівник, до Руси приїхав і той же біскуп Рейберн, а з ним дуже велика кількість ксьондзів. Після втечі Ярополка з Києва і перед вступом до нього війська князя Ярослава Мудрого, всі прибулі ксьондзи, і сам Рейберн, були киянами повбизані.

Тогочасна злиденна жебрачка — Європа, :

тогочасний, убогий духом, Рим — нічим не могли імпонувати нашим предкам і Руси!

Хоч Візантія ніколи не була приятелькою Руси, але в ті часи вона була світочем науки і знань, блискучою і багатющою імперією. Тому наші тодішні князі й народ воліли жити з нею у злагоді й користуватися тим, що вона мала. Доказом того є хоч би ті нечисленні крихти духових і матеріяльних скарбів тогочасної Руси, що залишились до наших днів („Слово о полку Ігоревім”, „Проповіді митрополита Іларіона”, „Печерський Патерик”, пам’ятники тогочасної архітектури з безсмертними фресками тощо).

Було дві нагоди для опанування Руси — за згодою якщо не всього її населення, то принаймні одного з її князів. Але цих нагод ані німці, ані їхній спільник (Рим) не використали. Головною причиною було небажання зміцнювати силу Руси.

Коли київське віче прогнало з київського престолу князя Ізяслава, сина Ярослава Мудрого, як нездібного захистити Київ від половців, що появились на Сході замість дотогочасних печенігів, і запросило на київський престіл його молодшого брата, енергійного і войовничого Святослава Чернігівського, то Ізяслав, утікши до Польщі, просив звідти німецького кайзера Генриха IV і папу Григорія VII допомогти йому військом, щоб прогнати половців геть до Азії, звідки вони прийшли. За цю допомогу він зобов’язувався прийняти від папи для Руси біскупів і ксьондзів та визнати над собою зверхність „імператора священної Римської імперії німецького народу”.

В Європі в той час необмежено верховодив папа Григорій VII, а Генрих IV був примушений іти пішки у „власяниці” до Каноси бла-

гати в папи помилювання. Отже, Генрих IV допомогти Ізяславові не міг, а папа хоч і мав усі підстави наказати монархам Західної Європи післати Ізяславові на допомогу своє військо — і монархи цей наказ виконали б — тільки наказав польському королеві допомогти Ізяславові повернутись до Києва. А до половців послав місіонерів, щоб навернути їх на християнство.

Польська „допомога” Ізяславові складалась із кількох десятків вояків, що їх дав йому польський король. Крім того, папа прислав Ізяславові писемне признание його єдиним правителем цілої Русі, а його сина, Ярополка, — єдиним повноправним спадкоємцем по смерті батька.

При появі Ізяслава під Києвом, князь Святослав, пам'ятаючи передсмертні слова свого батька Ярослава Мудрого, — бо й раніше він не дуже квапився до Києва на місце брата; йому бо йшлося тільки про захист Києва від половців, — що «кожний старший брат для молодших до смерті повинен бути їм „в отця місто”», виїхав до Чернігова. Але, ні він сам, ані інші брати не визнали Ізяслава ні його сина Ярополка „єдиними правителями” Русі. Після цього Ізяслав припинив будь-які контакти з папою і польським королем. Син його, Ярополк, дістав невеличке князівство на Волині. З місійних заходів папи теж нічого не вийшло, бо половці були ще занадто дикі, щоб сприйняти Христову науку.

Друга така нагода була за життя князя Данила Галицького, після монголо-татарської навали на Україну. Князь Данило за всяку ціну хотів позбутися огидної, понижуючої його гідності, зверхності ханів Золотої Орди. Дістав-

ши від хана наказ зрівняти з землею всі укріплення у своєму князівстві, він вирішив не виконувати ханового наказу і виїхав до найдальшого північно-західного закутка свого князівства — Влодави. Тут він опрацював широко закроений плян хрестоносного походу західно-європейських держав проти Золотої Орди, щоб вигнати монголо-татар до Азії. З цим пляном він звернувся до імператора Фрідріха II і до папи Інокентія IV, надіючись дістати від них військову допомогу. За цю допомогу він обіцяв папі завести в себе унію, а імператорові — кризнати над собою його зверхність. Однак папа, знаючи, що європейські монархи його наказу могли й не послухатися (часи верховодства папи Григорія VII вже минулись) і князеві Данилові не допомогти, ніяких заходів не вжив, натомість послав Данилові королівську корону, якою він і коронувався у Влодаві.

У Фрідріха II були тоді свої клопоти з 5-м Хрестоносним походом до Палестини, а тому допомогти Данилові він не міг. Папський легат, що привіз Данилові корону, став намовляти його прийняти католицизм, після чого мав дістати від папи меч апостола Петра для подолання всіх своїх ворогів. Князь Данило відповів йому, що потребує війська, а меч у нього і свій незгірший. На цьому і скінчились усі його пляни.

Данило вернувся до своєї столиці і зруйнував усі укріплення у своїм князівстві; за це дістав від хана похвалу. Після цього хан закликав князя Данила до своєї столиці на поклон йому, і приймав Данила з великими почестями, за які князь Данило гірко скаржився, що «гірше безчестя татарські почесті». Папській короні Данило ніколи ніякого значення не

надавав і ніколи про неї не згадував. У наші ж дні всі ці історичні епізоди намагаються представити як, ніби-то, якесь тяжіння наших предків до Риму.

Адальберт, після Києва, залишаючись і далі біскупом „руської єпархії” в Магдебурзі, заходився навертати на християнство західні польські племена та викорінювати „слов'янську схизму” серед вислян (польське плем'я по р. Вислі) з богослуженнями слов'янською мовою в Краковській і Сandomirській єпархіях, що його тут насадив св. Методій. Як лютий ворог усього слов'янського, Адальберт у своїй ненависті дійшов аж до того, що уважав блюзнірством не тільки богослуження по-слов'янськи, бо, мовляв, цією мовою слов'яни раніш молилися своїм богам, але навіть саме слово БОГ відкидав — бо слов'яни, мовляв, називали богами своїх ідолів. А тому християнського, правдивого Бога, треба називати тільки латинським словом „ДЕУС” і молитися Йому тільки латинською мовою.

У скорім часі, завдяки таким адальбертам, насажене з такою любов'ю Методієм на просторах колишньої Великомуравської держави — з слов'янською мовою в богослуженнях — християнство зникло. Та й самих слов'ян було майже цілком винищено. А ті невеличкі їх рештки, що їм пощастило вціліти, силоміць були навернені на латинство і стали рабами нових господарів цих просторів — німців-колоністів. Уціліла тільки одна-єдина Перемиська єпархія, заснована чи то самим св. Методієм, чи його учнями в часі між 880 - 890 роками. Вона була недосяжна для латинізаторів через велику віддасть і непрохідні ліси. Вона ще довго обслуговувала, майже аж до самого Люблина, христия-

янське населення слов'янською мовою, дочекавшись тих часів, коли київський князь Володимир проголосив це саме християнство державною релігією всієї Руси, в тім числі й Перемишля.

Тільки одні словаки, і то лише як державну емблему, зберегли Методіївський хрест із двома перехрестями. Та й чехи ще довго, аж до так званих „гуситських війн”, героїчно відстоювали християнство в тому виді, в якому прийняли його були від св. Методія їхні предки, борючись проти латинізації і німців. За це німці і їхні покровителі прозвали чехів „гуситами”, ніби-то послідовниками „єретика Гуса”. Хоч відомо, що у Яна Гуса — доктора латинської теології і латинського священика — розходження з католицькою Церквою були цілком на іншому тлі, але в той час „слов'янська схизма” не була вже актуальною і треба було представляти чехів як „єретиків” — послідовників Гуса, бо це діяло на тодішні уми ефективніше, ніж „слов'янська схизма”.

А все ж таки прикривання німецького „дрангу нах Остен”, ніби-то „розповсюдженням християнства між поганями” та „викорінюванням схизми”, тривало ще довго, аж до Лютерового бунту проти католицької Церкви.

Слов'яни Східної і Фріульської марок (теперішня Австрія) та полабських просторів, колишньої Великоморавської держави, були винищені, а невеличкі їх рештки були приречені на цілковиту загладу, як раби нових господарів цих земель — німців: їх було понімчено й окатоличено серед великої маси німецьких колоністів. Ці простори опісля вже не мали більше слов'янського обличчя. Далі на перешкоді німецькому «дрангові» були мадяри, що скоро

опам'ятались і видужали від поразки на р. Лех під Авгсбургом 955 року, продовжували далі нападати на німецькі землі з метою грабування. Тому то німці перенесли свій «дранг» із Півдня слов'янських земель на Північ. Та з огляду на те, що простори заселені слов'янами на Півночі при ріках Одрі (Одері), Лабі (Ельбі) та між ними далі на Захід від Лаби, в ті часи були покриті лісами, завоювання їх німцями не йшло так скоро, як на Півдні.

Тутешні слов'яни (на Півночі), це племена: хижани, черезпеняни (за р. Пеною), долинчани (мешканці долу), ратаряни (хлібороби) — головне плем'я, між Одрою і Лабою, Балтійським морем і на його островах Руява та інші у VIII - XII століттях створили союз і відомі були під загальною назвою лютичів або велетів. На землі ратарянів було головне місто союзу Ротра (Родигощ) з головною слов'янською святиною — храмом бога Сварожица. Було там багато й інших міст: Старград, Димин, Ростоки, Ленчин, Зверин, Ростибор та інші з храмами богів Світовида, Даждьбога, Перуна тощо. На відміну слов'янам Руси, лютичі мали дбайливо сформовану поганську релігію з досить впливовою і освіченою кастою жерців. У них було досить добре розвинене хліборобство (провадили своє господарство за системою три- й чотирипольного сівозміну), городництво, садівництво, були в них неабияк розвинені найрізноманітніші ремесла тощо; вони провадили ширяку морську торгівлю з найдаальшими країнами, сягаючи поза басейн Балтійського моря. (Пізніше на основі цього союзу лютичів німці заснували свій Ганзейський торговельний союз — Газа).

В IX й X століттях союзом лютичів керу-

вали князі племени ратарян. Найновіші дослідження вказують, що князь Рюрик, якого з братами, ніби-то, запросили Ільменські слов'яни князювати над ними, був купцем із княжої родини лютичів. Пізніше союзом лютичів, замість князя, управляло віче, що складалося з членів найбагатіших торговельних родин цих племен. Економічному розвитку та морській торгівлі лютичів сильно шкодили безперервними нападами і грабунками нормани і німці.

Хоч полабські слов'яни і були поганями, мавши досить розвинену релігію і освічених жерців, але були вони дуже толерантні до християнства. Вони навіть дозволяли вільно проповідувати у себе Христову науку, і тому імператор Оттон I і заснував був на їх землях єпископію, 946 року, в Гафельберзі, 948 року в самім Браніборі, а польський король Болеслав Кривоустий — у Волину.

Для остаточного опанування цих земель німцям довелося вести завзяті й жорстокі війни впродовж століть. Зброя у противників була однакова і якби не притаманна слов'янам незгідливість, і не зрада якогось із племен, та їх князків, найчастіше польських, то навряд чи німцям пощастило б їх подолати, не зважаючи навіть на те, що на боці німців була „священна Римська імперія німецького народу” і католицький центр у Римі.

Незгідливість між цими слов'янами пояснюється ще й тим, що тутешні слов'яни не належали до одної групи. До ріки Одри це були племена лехітської чи ляхської групи, між Одрою й Лабою і далі від неї на захід аж до допливу р. Сали — лужицько-сербсько-чеської групи, а вздовж узбережжя Балтійського моря і на його островах — групи ближчої до слов'ян Ру-

си. Крім того, тоді почали вже помічатись, хоч і не значні ще, мовні відмінності між ними, що раніш були відсутні. А німецькі племена — на півдні сакси і на заході франки — виступали проти слов'ян завжди дружно і однозгідно.

Ще Карло Великий підкорив був тимчасово в 789 році кілька найдалі висунених на південний захід племен полабських слов'ян, що входили в союз лютичів, але вони скоро скинули з себе німецьку зверхність. Підкорених слов'ян німці винищували фізично, прочищаючи місце для поселення свого народу. Залишали вони невеличку кількість підкорених слов'ян як робочу силу, як безправних рабів для своїх правлячих кляс. Торгівля рабами в той час у Західній Європі була дуже розвинена і прибуткова. Серед слов'ян, натомість, рабство було зовсім невідоме і ніяк не вкладалось у їхні слов'янські голови, психіку й право. Навіть взяті слов'янами під час війни в полон вороги ставали вільними й рівними з усіма членами племені, перебувши кілька років на становищі полонених.

Скинувши німецьку зверхність, ці племена, нарівні з іншими своїми родичами на північ і на північний схід від них, жили вільно аж до 928 року. В цьому ж році німецький король (імперія Карла Великого в 887 році остаточно розпалася на окремі королівства: Францію, Німеччину та кілька князівств в Італії) Генрих I Птахолов, завоювавши землі полабських слов'ян і взявши столицю наймогутнішого їх племені гаволян, Бранібор (переназваний пізніше німцями на Бранденбург), а в 930 році іншого племені, Ленчин, нащадків якого в околицях Берліна німці й досі називають вендами (так тоді німці називали слов'ян) і створив із цих зе-

мель Північну марку (Нордмарк), себто воєнізовану область, що весь час була виключно на воєнному становищі. Ця північна марка й стала зародком пізнішої Прусії — втіленням дальшого німецького «дрангу нах Остен».

У 983 році слов'яни прогнали німців і заснували своє князівство. Але в 1134 році маркграф Альбрехт Медвідь знову завоював ці землі, після того, як тут помер енергійний і війовничий князь Прибислав. У 1142 році Альбрехт дістав писемне право від імператора на ці землі, що залишалися власністю за його нащадками. У 1157 році Альбрехт Медвідь, забивши вендського князя Яча з околиць Берліну, захопив і ці землі під своє володіння. А щоб слов'янам не забагнулося повставати проти нього, то він їх пляново знищував, переселяючи на спорожнілі слов'янські місця німців, переважно шляхту, віддаючи їй у рабство слов'янські недобитки.

Заволодівши в такий спосіб цими просторами, Альбрехт переніс до Бранібора свій осідок на постійно. Його нащадки залишались, аж до 1320 року, власниками цієї марки, яка стала називатись Північною або Бранденбурзькою маркою, чи просто Бранденбургом, а за часів Пруського князівства (курфюрства) Старою маркою (Альтмарк). Ота Бранденбурзька марка, створена виключно на чисто-слов'янських землях і на кістках слов'янського народу, стали на дальші часи, і залишається аж до наших днів, вихідним пунктом німецького «дрангу нах Остен».

При спадкоємцях Альбрехта Медведя марка дуже швидко побільшувалась і розширювалась за рахунок дальших завоювань слов'янсь-

ких земель і винищування слов'ян та заселення спорожнілих просторів німцями - колоністами. За неймовірно короткий час були відновлені всі старі слов'янські міста і побудовані нові, при чому багатьом із них були навіть залишені старі слов'янські назви (Берлін, Панков, Ратенов, Соров тощо). Іншим позмінювано тільки слов'янські кінцівки на німецькі (Росток, замість Ростокі, Колау — Колов, Пренцлау — Преслав, Лукау — Луков і т. д.), а де-яким замінено голосівку на німецький лад (Глюхау — Глухов тощо). Але більшості цих слов'янських міст назви так основно позмінювано як і Браніборові: Мерзлий Бор став Мерзебургом, Свіне Усте — Свіне мюнде і т. д.

В середині XI-го століття князь племені ободритів Готшалк, об'єднавши кілька племен, створив Вендську державу. Але в 1066 році був забитий своїми ж підданцями за те, що прийняв християнство і ця держава, розсипавшись, увійшла частинами до Бранденбурзької марки. Не треба забувати, що тогочасна християнська Церква на Заході Європи не тільки що толерувала, а й виправдувала, ба навіть і сама заводила рабство на своїх володіннях, що були її власністю, як князівства — єпископії і архієпископії з єпископами чи архієпископами, як монархом теократом, на чолі; таких єпископій, що послуговувались працею рабів, у той час у католицькій Церкві було багато. Повертаючи наверх на християнство слов'ян на своїх рабів, ці монархи теократи досить успішно і вигідно торгували цими рабами - слов'янами. Найбільше таких рабів мала завжди найбільша і найбагатша магдебурзька архієпископія, що захоплювала все нові й свіжі слов'янські землі і наверхтала захоплене населення на християнс-

тво. Це й було найголовнішою причиною ворожої настанови до християнства.

В 1181 році імператор Лотар узяв штурмом укріплену столицю лютичів Ротру, зруйнував її і всі храми: Сварожича, Світовиди, Перуна, Даждьбога, і скоро після того підкорив собі увесь союз лютичів. Боротьба була неймовірно жорстока і нищівна. Героїчний і запеклий спротив слов'ян мав такий наслідок, що понад три чверти населення було винищено військом Лотара пляново й послідовно, бо слов'ян вони не хотіли брати на рабів. Ця расова ненависть і ворожість німців до лютичів (слов'ян) залишилась ще надовго після Лотара.

Квітучий і багатючий слов'янський край було вщент зруйновано і сплюндровано. Недобитки слов'ян в кількості одної п'ятої частини попередньої, передвоєнної кількості ховалися у недоступних лісових нетрях та серед багон. Із слов'янських земель союзу лютичів Лотар створив Нову марку (Ноймарк) і подарував її такому ж звіреві-ненависникові слов'ян, як і він — бренденбурзькому маркграфові. На місце винищених слов'ян прийшли пересельці німці-колоністи: в сільських місцевостях їхня шляхта, що дістала величезні лятифундії та повернених на рабів недобитків слов'ян, а в містах — ремісники і купці, які перебрали обширну торгівлю лютичів.

Ці невеличкі, цілком понімчені, залишки полабських слов'ян, що мешкають там і до наших днів (що ця група слов'ян була ближча до слов'ян Руси, підтверджує те, що слов'яни цих місцевостей ще й досі мають такі прізвища як: Ревентлов, Лохов, Лорхов, Белов, Бюлов, Стаменов), уціліли від цілковитого фізичного винищення тільки завдяки тому, що після 30-ти-

літньої війни (1618-48 р.р.) землі колишнього союзу лютичів увійшли до складу Швеції, частину яких вона відступила Прусії в 1720 році, а решту в 1815 році.

Ще раніш німецькі маркграфи саксів, що граничили з південного заходу з слов'янськими землями — Герон, Віхман і Одон — примусили польських князів признати над собою зверхність цих маркграфів. Польський князь Мешко (Мечислав) I, син Земовіта, що управляв Гнезном і його околицями по смерті свого батька, з 962 року, щоб позбутись зверхности маркграфа саксів, утік із Гнезна якнайдалі у південно-східний закуток земель заселених польськими племенами — до Кракова, чи то пак — „переніс столицю Польщі до Кракова”. Оскільки німці свою зверхність над польськими князями, крім всього іншого, мотивували ще й тим, що вони християни, а польські князі погани, то Мешко, прибувши до Кракова, зараз же прийняв християнство від Краківського єпископа, Методієвого послідовника, себто православіє. А в 965 році, будучи вже християнином, одружився з Добравкою — сестрою чеського короля Болеслава II. Але християнство насаджене Методієм у той час уже викорінювалось серед слов'ян центральної Європи римським католицьким центром та його одвічними помішниками німцями, як „слов'янська схизма”, що уважалась Римом нарівні з поганством, а тому не спасало Мешка від поневолення, нарівні з князями поганами. За порадою своєї жінки, Добравки, 966 року Мешко перейшов на католицтво, добровільно піддався під зверхність німецького імператора, ставши його васалом, і таким способом зрівнявся з маркграфом саксів. Ставши, одначе, васалом імператора, Мешко

все ж таки хотів позбутися його зверхности при допомозі київського князя Володимира Великого, і навіть посилав до нього в цій справі нарочите посольство. Але з його замислів нічого не вийшло, бо Володимир Великий завважив Мешковому послові, що хоч князь Мешко і бажає позбутися зверхности імператора, але в то й же самий час хоче прислужитися його спільникові римському папі, і тому-то в очоленім ним посольстві, так багато ксьондзів на чолі з єпископом, що прибули сюди з місійними замислами. А він, князь Володимир, між імператором і папою ніякої різниці не бачить, підкресливши, щоб посол наказав ксьондзам сидіти тихо і по місту не швендяти, аби не трапилося з ними чогось подібного, що трапилося тут з єп. Адальбертом. Мешко далі виконував волю й бажання свого зверхника імператора. Він заснував у Польщі першу католицьку єпархію, підлеглу магдебурзькому архиєпископові з осідком у Гнезні, а той архиєпископ, знищивши вже краківську і сандомирську православні єпархії, заснував замість них католицькі. Мешко був захопив на короткий час навіть Червенські городи з Перемишлем, а магдебурзький архиєпископ збирався і з перемиською єпархією поступити так, як він поступив із краківською і сандомирською, але не успів, бо в 981 році київський князь Володимир Великий відібрав назад Червенські городи від Мешка. Мешко помер серед війни з лютичами, проти яких послали його імператор Оттон III і папа Іван XV, 992 року, і похований він у Кракові у православній церкві.

Почавши з Мешка польські князі і пізніші королі були цілковито в руках німецьких імператорів, підкорюючи для них польськими рука-

ми слов'ян на заході, ба навіть уступаючи їм свої землі. Втрачаючи добровільно чи під тиском свої землі на користь німців, польські князі й королі звертають свої очі у бік Литви й Руси, прислуховуючись часто до нашептів німців і Риму, що не припиняється і в наші дні, наче б то Польща є якимсь „бастіоном католицтва на Сході Європи”.

Це так імпонувало, і тепер ще імпонує, полякам, що вони добровільно самі на протязі цілої своєї історії були найвірнішими помішниками німців у винищуванні інших слов'ян, навіть тоді, коли й самі попадали в смертельну небезпеку.

Мешків син, Болеслав I (Хоробрий), як і його батько, був цілком слухняний і покірний німецькому імператорові. Оттон III в 1000 році був надав вірному і самовідданому та покірному своєму васалові Болеславові навіть титул „патриція священної Римської імперії німецького народу”. (Дуже велика честь для монарха бути нарівні зі всією рештою німців шляхтичів — аристократів чужої монархії!). А папа Сильвестр II підвищив гнєзненську єпархію до ранги архієпископії, звільнивши її від залежності магдебурзького архієпископа, перенісши осідок цього архієпископа з Гнєзна до Познані та заснував ще дві єпископії — в Колобрезі та у Вроцлаві.

Після цього Болеслав I, загордівши, носився з думкою створити в центрі Європи з усіх слов'янських земель, що входили у склад різних німецьких маркграфств і герцогств, чеського королівства і своїх польських, — велику слов'янську державу. Але імператор пригрозив йому, щоб він не турбував своїх західних і південних сусідів, таких же імператорових васалів

як і він сам. Після цього Болеслав уплутався у війну зятя Святополка (Окаянного) з Ярославом Мудрим за Київ і в 1018 році захопив був Червенські городи, які відібрав від Польщі в 1030 році назад Ярослав Мудрий. У 1024 році польські біскупини коронували Болеслава I на короля Польщі, і він є перший король її. Однак не всі польські монархи, після Болеслава I, були короновані як її королі. Було немало й таких, що з тих чи інших причин не коронувалися.

По смерті Мешка II, сина Болеслава I, в Польщі розпочалася сильна реакція проти централізації державності і християнства, як ідеолога цієї централізації. Нащадки окремих племінних князів підняли голови і управляли своїми племенами цілком самостійно, не визнаючи над собою зверхності центральної влади князів з роду П'ястів. По всій Польщі вони руйнували костіоли і монастирі, вбивали біскупів, ксьондзів і монахів; відновлювали слов'янський поганський релігійний культ: ставили ідолів, поганські святині та всіма силами підтримували поганських жерців.

Ще раніш, при житті Мешка II, данці захопили були Помор'я, мадяри і чехи взяли собі землі на південь від Карпат, імператор Конрад II загарбав землі заселені слов'янами у верхів'ях р. Лаби.

Це було причиною до ще більшого втручання німців і римського католицького центру у внутрішні справи й життя не тільки полабських слов'ян, але й самої Польщі.

У 1040 році імператор Генрих III при допомозі свого війська допоміг сісти на престол свого батька польському королеві Казимирові I (Відновителеві), синові Мешка, якого перед

тим був вигнав геть із Польщі його рідний брат, Болеслав. Казимирові I, одруженому з дочкою Володимира Великого, Марією-Доброгнівою, в часі його вигнання, дав притулок у себе імператор Генрих III, снуючи далекойдучі пляни і замисли навіть щодо далекої Руси, як батьківщини Марії-Доброгніви, жінки короля Казимира I-го. При допомозі війська, присланого імператором, Казимир I в скорому часі навів у Польщі порядок, зміцнив свою владу, енергійно заходився відновляти християнство: наново почав будувати костьоли й монастирі, запрошувати з Німеччини біскупів, ксьондзів і монахів; цілком приборкав племінних князів. Християнство взяло верх над поганством. Але в Польщі разом із тим надзвичайно зміцніли у всіх проявах життя німецькі впливи. Під кінець свого життя Казимир I наново приєднав до Польщі Мазовію, що була цілком відділилась від решти Польщі.

Після смерти Болеслава II (Сміливого), сина Казимира I і Марії-Доброгніви, який у 1077 році, вперше після Болеслава I, коронувався польськими єпископами як король Польщі, на престолі засів його молодший брат, Владислав I (Герман), одружений з сестрою імператора Генриха IV. Щоб догодити імператорові, він навіть відмовився від титулу короля. Зрештою, він не мав ніякого значення, бо Польщею управляв його воєвода і католицьке духовенство, що від самого початку своєї появи в Польщі виховувалось у шкідливому для Польщі, інтернаціональному, дусі (під час розділу Польщі майже всі її католицькі біскупи з примасом на чолі були масонами). Польський націоналізм серед цього духовенства появився значно пізніше, аж після розподілу Польщі. З наказу імпе-

ратора, і на шкоду Польщі та полабських слов'ян, Владислав I (Герман) безуспішно воював проти поморських князів — Гнівомира, Ярополка і Бартислава. Німецькі впливи тоді вже цілковито опанували все життя Польщі.

Але найбільше для опанування німцями слов'ян, литовців і латишів та для дальшої долі Польщі наробив шкоди безпорадний і нікчемний польський удільний каязь — Конрад Мазовецький, син Болеслава Кривоустого і дочки київського князя Ярополка, Збислави. В 1226 році він запропонував Тевтонському лицарському ордену переселитись на його землі, щоб захищати його володіння від безперервних нападів на них литовського племені — прусів або борусів. Тевтонський орден, що його статут був як ордену монахів-воїнів, для розповсюдження між поганами християнства, силоміць, при застосуванні зброї (існували й такі (озброєні) „монахи” в католицькій церкві!), був затверджений ще папою Климентом III у 1191 році. Орден той комплектувався виключно з німців, переважно з їхньої аристократії, і тому й називався Тевтонським або Німецьким орденом. Хоч за статутом він мусів бути начебто орденом монахів, але члени його, „лицарі”, вели дуже розкішне світське життя.

Члени ордену, не аристократичного походження, називаючись „пів-братами”, в протилежність „братам” — аристократам, у дійсності були слугами цих „братів”, виконуючи всю фізичну працю, яка, на думку „братів”-аристократів, понижувала їхню гідність, та обслуговували їх. Самі ж „брати”, як воїни, ніякого значення не мали, будучи тендітними, випещеними панами, але численна при кожному із них при-

слуга „пів-братів” і наймані війська — були хоробрим військом.

Одержавши запрошення від Конрада, орден заручився писемним затвердженням папи Григорія IX за ним навіки всіх земель, як тих, що на них Конрад оселив орден, так і тих, які в майбутньому будуть завойовані орденом од прусів. Конрад про цю угоду ордену з папою нічого не знав. Від цього часу Тевтонський орден завжди і всюди мав покровительство і захист самих пап, навіть у тих випадках, коли орден ясно кривдив Польщу своїм загарбництвом, аж до того часу, коли, зрадивши католицтво, перейшов на Лютерів новотвір, скинувши з себе остаточно католицько-монашу машкару, і показав своє справжнє обличчя звичайного німецького завойовника-розбійника.

У 1228 році орден переселився на відведені йому Конрадом Мазовецьким Хелмську й Лобавську землі. Лицарі побудували тут міста — Кульм (Хелмно) і Торн (Торунь) та багато замків-фортець. Самих лицарів та їхніх слуг „пів-братів” багато не було і вони губились у масі суцільно польського населення. Але пізніше німці все більше набирали сили, запрошували на свої землі все нових і нових німців-переселенців з родинами, примушуючи поляків покидати свої власні землі й тікати світ-заочі. Напади прусів припинились, але тільки на Хелмську і Лобовську землі. На Конрадові ж володіння вони й далі нападали, як і раніш.

Причиною нападів прусів (борусів) на володіння Конрада Мазовецького було ось що: в 1215 році папа Інокентій III призначив єп. Християна єпископом Прусії, себто земель заселених прусами, яких ще треба було раніш, підкоривши, повернути на християнство, проти

якого вони з великою запеклістю вже довгі століття збройно боролись. Ще Адальберт (Войцех) пробував навернути прусів на християнство і їздив у їхню землю з проповідями, де й був заколений списом пруським жерцем за зневагу їхнього ідола, в 981 р. Папа обіцяв Християнові зробити з Прусії самостійне теократичне князівство-єпископію, яких було в католицькій Церкві на Заході Європи немало, а його, єпископа Християна, затвердити як монарха-теократа.

Християнство серед прусів не мало ніяких виглядів на будь-який успіх. Поганська релігія прусів з тими ж самими богами що й у слов'ян, була стройно розвинена, а їхні жерці мали велике значення в суспільному житті — силу і вплив на свій народ. Єпископові Християнові нетерпеливилось і він вирішив силою примусити прусів прийняти християнство, а його, єп. Християна, визнати своїм монархом-теократом. Для цього Християн почав збирати „хрестоносний похід” проти прусів. У цей похід дуже діяльно включився і Конрад Мазовецький. Більшість „хрестоносців” складалася з поляків, підданців Конрада. Похід цим „хрестоносцям” проти прусів не вдався. Пруси прийняли цей похід як Конрадові ворожі дії проти них і, взявши реванш, безперервно почали нападати на Мазовію. Їхні напади й спричинились до запрошення ордену на поміч полякам.

Орден, подолавши прусів, у скорому часі заволодів їхньою територією. Єпископ Християн претендував на пруські землі, як на своє князівство-єпископію, покликаючись на документи самого папи Інокентія III. Але й орден мав такі самі документи від папи Григорія IX, який ще був живий. Перемогли, розуміється, докумен-

ти ще живого папи і справу виграв орден. Єп. Християн дістав архієпископство далі на північ з осідком у місті Рига. Орден енергійно заходився заселявати завойовані у прусів землі німцями-колоністами, а з-поміж себе вибрав свого єпископа на місце Християна.

В 1235 році Тевтонський орден об'єднався з орденом Меченосців, який став його філіялом і надалі від цього часу був відомий під назвою Ливонського ордену. Після цього об'єднання володіння Тевтонського ордену охоплювали територію від устя Висли до ріки Нарви (під теперішнім Ленінградом) уздовж Балтійського моря. Обіцяна Християнові архієпископія, з містом Ригою, була віддана папою у володіння ордену.

Тевтонський орден так розрісся і зміцнів на силі, що тепер уже міг спрямовувати свій «дранг» одночасно проти Польщі, Литви і Новгороду. Він уже захопив був місто Псков, що входило у склад Новгородської держави, загрожуючи цим самому Новгороду. Відрізавши Новгород від моря, орден цим припинив морську торгівлю Новгородської держави, з якої вона жила. Це й було причиною зудару Новгороду з орденом.

Новгородський князь Александер Невський, вигнавши лицарське військо з Пскова, переслідував його відступ. Втікаючи від переслідування, лицарське військо заглолось зі страху на крихкий весняний лід (5 квітня 1242 р.) Чудського озера (Пейпус), щоб розташуватися в бойову колону. Лід заломався і все військо ордену потонуло.

Нагода для цілковитого знищення ордену була цілком реальна, з чим аж ніяк не хотіли примиритись ні римський католицький центр,

ані німецький імператор. Тим більше, що в цей час у Західній Європі почало помітно міцніти, виділятися і набувати навіть загрозливих познач для німців, слов'янське чеське королівство. Його вивищення аж ніяк не бажали ні німецька імперія, ні Рим. Щоб його знесилити і з користю використати для німців, імператор Конрад IV, за попередньою згодою папи Інокентія IV, наказав чеському королеві Отокарові вирушити з своїм військом на допомогу Тевтонському ордену проти прусів. У 1254-55 роках чеське військо допомогло ордену заволодіти рештою Пруссії і в 1255 році орден заснував місто Кенігсберг.

Зараз же на завойованих чехами пруські землі орденем було спроваджено з Німеччини величезну кількість німецьких родин колоністів. Але в 1260-61 роках недобитки прусів, з допомогою князя Миндовга, повстали проти лицарів і німців-колоністів. Винищивши всіх ксьондзів і все те, що будь-чим нагадувало християнство, пруси відібрали назад майже всі свої землі. Після цієї поразки орден захопив силоміць територію Польщі на захід від Висли, тобто частину Східного Помор'я, і заснував на західному березі Висли місто Данціг (Гданськ), заселивши його зразу німцями втікачами з Пруссії, Кенігсбергу та тлумами нових колоністів з Німеччини, що запізнились поспіти до відвоїрованої вже прусами землі, куди ці переселенці прямували.

Не зважаючи на те, що все населення захопленої частини Помор'я було виключно польське, німці до Данцігу поляків, як мешканців, зовсім не пускали, навіть як слуг та робітників. Навіть тих поляків, що мешкали на одвічних своїх землях, які були намічені під будову міс-

та, німці вигнали геть світ заочі. Хоч польський король і скаржився папі на орден за захоплення ним цих земель, але відповідь від папи Польща дістала аж за сімдесят років пізніше — 1321 року. Папа наказував ордену віддати Польщі назад захоплені ним польські землі. Але орден, знаючи, що папа на його боці, папського наказу не послухався і Польщі захоплених земель не повернув.

Новообраний у 1273 р. імператор Рудольф Габсбург звернувся до німецької шляхти, щоб «прикінчити поганство в Пруссії». Величезні озброєні тлуми з усієї Німеччини рушили проти прусів, литовців і слов'ян. Невдачі проти прусів і литовців, на чолі яких стояв князь Миндовг, німці надолужили тим, що захопили частину земель західного Помор'я — чисто слов'янську територію, — що була частиною Польщі, і зараз же спроводили велику кількість німців-колоністів. А до 1283 року орденем були завойовані і майже цілком винищені литовсько-лотиські племена, що дали назви краям Самляндії, Курляндії, Самогіції, Земгалії. Тевтонський орден став обширною і могутньою державою.

На початку XIV століття колишні землі литовського племені прусів, чи як вони у німців і поляків стали називатися Східною Пруссією, з містом Кенігсбергом, були вже цілковито німецьким краєм. Тільки де-не-де чисто прусько-литовські географічні назви ще й досі нагадують кому цей край належить і хто його законний власник. А на глум і зневагу героїчного народу, що з таким героїзмом і завзятістю боровся за свій край і поліг за свою рідну землю, теперішній загарбник німець-колоніст цинічно заявляє: «Йо,йо! Іх пін а(йн) пргойсе.» (Так, так! Я є прус)...

Таке саме відбувалося і на захоплених німцями слов'янських землях Помор'я. Польща дістала відповідь від папи на свою скаргу на орден, що захопив її землі на Помор'ї, але, як уже згадувалось, аж у 1321 році. Папа Іван XXII наказував ордену повернути Польщі назад захоплені ним землі. Орден папи не послухався і Польщі захоплених земель не повернув. І як не дивно, цей непослух залишився без покарання ордену, чого ніколи в католицькій Церкві — ні раніш, ні пізніше — не траплялося. Польща дістала ці свої землі назад аж після тринадцятилітньої війни (1454-67 р.р.), але вже більше, ніж на три чверти з чужим (німецьким) населенням, яке було заборонено виселяти.

Не відставали від Конрада Мазовецького і його нащадків у допомозі німцям винищувати слов'ян і удільні польські князьки Пястовичі в Силезії.

Вони, ніби наввипередки, один перед другим старались якнайшвидше знімчитись та одружитись з німкенями; якмога більше й скоріше набрати до свого князівства німців-колоністів і жидів, приваблюючи їх один перед одним все більшими й більшими пільгами, на шкоду собі самим і польському народові, що перебував у цілковитому безправстві, стогнав у тяжкому кріпацтві.

Утративши свої землі на Помор'ї на користь ордену, Польща шукала компенсації на Сході. Її король Казимир III (Великий), син Владислава Локетка, після смерти галицько-волинського короля Юрія II (1340 р.) був захопив на недовгий час Юрієве королівство. Тимчасове захоплення Казимиром Галицько-Волинського королівства послужило приводом до захоплення ор-

деном, за попередньою згодою і при підтримці ордену імператором і папсю, решти Помор'я, в національному відношенні — чисто польських земель. У 1343 році Казимир III дав свою згоду і санкціонував це захоплення орденом польської території. А галицькі бояри ще в 1340 році підняли повстання проти поляків і вигнали Казимирові залоги геть із своїх земель. Так що Казимирові довелося в 1349 році наново завоювати ці землі. За цей час настали зміни. У війну з Польщею, за землі Галицько-Волинського королівства, вмішався і великий литовський князь Ольгерд. Ще в 1340 році, одночасно з Казимиром, син Гедимина, Любарт, захопив був Волинь із Луцьком. Війна між Польщею і Литвою за землі Галицько-Волинського королівства тягнулись ціле Казимирове життя і закінчилась після його смерті, 1377 р. Польща дістала всю Галичину, Белз, Холм (захоплені Казимиром у 1366 р.), Влодаву, Білу Підляшську, а Литва дістала — Волинь з містами Берестя, Володимир, Луцьк.

Тевтонський орден, що за такий короткий час так розрісся і зміцнів, дякуючи покровительству пап та імператорів, все більше й більше нахабнів, загрожуючи вже й самому існуванню не тільки Литви, а й Польщі. Польща на цей раз відважилась бути вже сама собою, не запобігаючи ні ласки, ні залицяння ні перед імператором, ні перед Римом, як це завжди бувало з Польщею на протязі її історії. Польща, порозумівшись з Литвою, — виступили спільно проти ордену.

В битві під Грюнвальдом (15 червня 1410 року) військо Литви, на чолі з великим князем Витовтом, в яке входили українські, білоруські полки, татарський кінний загін та війсь-

ко Польщі, розгромили лицарське військо, що складалося переважно з наємників. У бою поліг і сам гохмейстер („великий магістер”) Тевтонського ордену. Незважаючи на цю смертельну поразку, орден не був цілком знищений, як того домагався великий литовський князь Витовт. Спасли орден від цілковитого знищення, — виконуючи наказ Риму, — ксьондзи. Оточивши, ще перед початком битви, тісним колом свого короля Ягайла, вони міцно тримали його в своїм колі. Коли Витовт на початку битви післав до Ягайла післанців з проханням про допомогу, то Ягайло відповів, що він привик щоранку вислухати „мшу” (Богослужбу), а після того братись за земні справи.

На Витовтове крило насіло ціле військо ордену і він мусів відступити. Виручив його своїми білоруськими полками смоленський князь Семен Ольгердович. Після розгрому орденського війська ксьондзи наставляли, щоб тут же на місці зразу влаштувати бенкет перемоги, замість переслідувати втікаючі недобитки ордену, як того домагався Витовт. Таким чином (бенкетом), виконуючи наказ папи, ксьондзи не допустили до цілковитого знищення Тевтонського ордену. А не минуло й року, як орден настільки одужав від поразки під Грюнвальдом, що в 1411 році навіть відібрав від Польщі, при натискові папи, захоплені Польщею землі. І все ж таки перемогу під Грюнвальдом ксьондзи у своїх хроніках приписали виключно Ягайлові.

Після появи лютеранства німці свій «дрангах Остен» уже мотивували не розширенням християнства, чи, як трохи пізніше казали — „правдивого апостольського християнства” себто католицизму, а „культуртрегерством” та „наведенням порядку”. До певної міри це й було

так, якщо брати до уваги релігію і церкву. В церкві появились живі народні мови, замість мертвої латини, і берлінська катедральна лютеранська кірха навіть дозволяла, аж до 1760 р., богослуження й проповіді слов'янською мовою.

Польському королеві Сігізмундові I конче захотілося мати васала з титулом герцога. Пояснюється це тим, що польські королі ніколи не мали права вибирати „імператора священної Римської імперії німецького народу”, хоч і були вони його васалами і, незважаючи на те, що Польща розмірами й кількістю населення була найбільша серед усіх васалів. Починаючи з XIII століття виборцями імператора (курфюрстами) були: чеський король, 3 німецьких архієпископи і 9 німецьких герцогів, а між ними і маркграф Бранденбургу. Ці виборці-курфюрсти, особливо бранденбургський маркграф, до польських королів ставились погідливо. Щоб підняти своє значення, не тільки в очах курфюрстів, а й серед решти німецьких герцогів, Сігізмунд вирішив досягти цього штучно...

Частина земель Тевтонського ордену була леном Польщі, а частина марграфства Бранденбурга. В 1525 році Сігізмунд I проголосив свій лен, що знаходився в руках гохмейстера Альбрехта Бранденбургського Гогенцолерна, герцогством Прусія, надавши Альбрехтові титул герцога. В тому ж 1525 році гохмейстер Альбрехт, скинувши католицьку машкару і монаший сан, перейшов на лютеранство, одружився, і проголосив Прусію світським герцогством, а себе і своїх нащадків — спадковими монархами Прусії. Так само поступив у 1562 році і останній гохмейстер Готтгард Кетлер з Ливонським лицарським орденом, проголосивши себе і своїх нащадків монархами герцогства Курляндії.

Але Альбрехт одночасно був і васалом Бранденбургу і родичем його маркграфа (курфюрста). Така подвійна васальна залежність новоспеченого герцога Пруссії була дуже вигідна для нього і Пруссії, та смертельно небезпечна для Польщі.

В 1618 році Прусія і Бранденбург опинилися в руках одного монарха Гогенцолерна. Бранденбургський маркграф (курфюрст), завдяки частині своїх володінь, і то значно меншій, Пруссії, став васалом польського короля. Становище явно ненормальне в очах решти курфюрстів.

У 1621 році маркграф Бранденбургу (курфюрст) Георг Вільгельм (1595-1640) приїхав до Варшави присягати польському королеві Сігізмундові III на вірність, як його васал — герцог Пруссії. А його син Фрідріх Вільгельм III (1640-1688) в 1657 році примусив польського короля Яна Казимира зріктися своїх прав герцогства на Прусію у користь Бранденбургського маркграфа (наслідки Хмельниччини для Польщі). Крім того, Фрідріх Вільгельм захопив ще частину чисто польських земель. Син Фрідріха Вільгельма — Фрідріх III (1688-1713) 18 січня 1701 року вже коронувався в Кенігсберзі як король Пруссії (як король Фрідріх I). Імператор Леопольд I дав згоду на його коронування тільки з титулом «короля Пруссії» і з умовою, щоб титул «короля» ні в якому разі не розповсюджувався на його володіння маркграфства Бранденбургського. Титул короля Пруссії Фрідріхом III був куплений у Леопольда I за 8.000 вояків для Леопольдової війни за єспанську спадщину.

Польща вже була настільки безсила, що не могла ні заперечити, ні перешкодити Фрідри-

хові проголосити недавній свій лен — Прусію — королівством, а себе (Фрідріха) королем. У скорому часі, одначе, назва королівства з Прусії розповсюдилась на ціле маркграфство Бранденбургу, яке набагато перевищувало Прусію розмірами та кількість населення, і маркграфство Бранденбург „перетворилось” на королівство Прусію, а справжня Прусія дістала назву «Східної Прусії». Отак „чорним ходом” маркграфство Бранденбург, засноване на кістках слов’ян, і що весь час жилося слов’янською кров’ю, стало могутнім і найагресивнішим у відношенні до слов’ян, німецьким центром. А внук Фрідріха III (I) — Фрідріх II (Великий) (1740-1786) був уже ініціатором розподілу Польщі, подавши двом німкеням (австрійській Марії Терезі і російській Катерині II) ідею «навести порядок у Польщі». А його небіж і наступник на престолі Фрідріх Вільгельм II (1786-1797) уже цілком прикінчив Польщу. Всі три розподіли Польщі переводились під претекстом «наведення порядку», при чому ці „непорядки” спричинювались штучно самими ж німцями.

Росії й Австрії дісталися землі «колишньої «Речі Посполитої» з чужонаціональним населенням, а новоспечена «Прусія» дістала землі — в національному відношенню — з чисто польським населенням. Так історія помстилася на поляках і Польщі за їхнє прислужництво і залицяння до німців на протязі цілої їх історії.

Ще до початку розподілу Польщі німецький «дранг» зробив великий скок на Схід. Уже Петро I залицявся до Фрідріха III і до герцога Курляндії Кетлера. А за царювання Петрової небоги — Кетлерової жінки Анни Іванівни (1730-1740) німці вже цілком були опанували всю

Російську імперію. За царювання Петрової дочки, Єлисавети (1741-1761), їх влада і впливи затримались. Але з появою на російському престолі німця, Петра III Готторца, а особливо за довгого царювання його жінки-німкені Катерини II (1762-1796), німці всеціло опанували Російську імперію. Силу і владу німців у Росії видно хочби з того, що, хоч завойовані Петром I і Катериною II Прибалтійські землі ніколи ніякої автономії в рамках Російської імперії не мали, одначе всі закони, що стосувались Естляндської, Ліфляндської і Курляндської губерній (землі колишнього Ливонського лицарського ордену, заселені естонцями й лотишами, а німці — барони і графи — були тільки поміщиками та заможною частиною міського населення), аж до революції 1917 року, писалися по-німецькому й по-російському. Так вони й розміщені у «Полному Собраніи Законов Россійской имперіи».

Тільки політика знахабнілого німця-розбишаки Вільгельма II штовхнула Росію у війну проти Німеччини. В економічному і політично-державному житті Росії німці не тільки мали все, але й верховодили у ній і правили нею. Це дуже добре зрозумів після революції 1917 року німецький генерал Людендорф, що з капризу історії мав вирішальне значення на долю України, яка в 1917 році, нарешті, відновила свою суверенність і незалежність, визволившись із пут Росії. Він приклав усіх зусиль, щоб знову перетворити незалежну Україну на колонію Росії. Він був переконаний, що хід історії сприяє Німеччині перетворити всю Росію на колонію Німеччини. Щодо України, то він сумнівався чи в незалежній Україні німці змогли б досяг-

нути хоч того, що вони мали до революції в Російській імперії.

В наші часи попередні мотиви «дрангу» стали вже не актуальними. Теперішні німці цинічно й одверто заявляють, що їм тісно і що вони потребують більшого й ширшого простору («льибенсравму»). Одначе свої розбійничо-загарбницькі пляни вони все ж таки намагаються і тепер чимось умотивувати, так би мовити, „надати їм законної підстави”. Запляноване загарбання українських земель вони намагаються умотивувати тим, що, нібито, ці землі колись належали німцям. Отже, нібито, це їхня одвічна власність, а українці тут зайди... Тому, на їхню думку, необхідно „виправити цю кривду німцям” і повернути цю „власність законним її власникам”, очистивши місце для розселення німців

Як переводилось очищення просторів для розселення німців видно з прикладів із полабськими і поморськими слов'янами, а може ще й гірше. Претенсією німців щодо України служить те, що в половині IV століття після Р. Х. деякий час, до гунської навали, у південній частині України й на Криму короткочасово перебували ГОТИ (готи ж, як відомо, були не німці, а шведи).

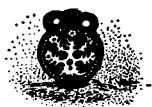
З метою історично довести перебування готів в Україні, в 1943 році, під час окупації України гітлерівськими нацистами, в околицях Фастова неподалеку Києва, німці під керівництвом своїх археологів закопували в землю якісь готські черепки, щоб пізніше, викопавши їх, мати „археологічний річевий доказ”, що на цих просторах у минулому мешкали готи..

Невідомо чи ті готські черепки вже викопано й викинуто геть, а чи вони там, у нашій

землі, набираються „готської археологічності”, щоб при першій нагоді бути викопаними німецькими археологами, можливо навіть при чужинецьких свідках-науковцях, як „безспірний матеріяльний доказ” готських поселень на укаїнській землі. Так майструються „підстави” для виправдування німецького «дрангу нах Остен» та піратського грабування чужих, облюбованих німцями, земель.

Про розбійницько-грабіжницьку вдачу німців найліпше свідчить їхня мова: дієслово — KRIEGEN (кріген) означає: **одержувати і воювати** (ніби-то одержувати можна тільки у війні), іменник DER KRIEG (кріг) у старі часи означав війну і несподіваний напад з метою грабунку; тепер — війну.

— Räuben und morden ist nicht schäm: es machen die edeln Leute (грабувати і вбивати не соромно: це роблять шляхетні люди) — співалося німцями в лицарській пісні часів розквіту лицарства.

Використана література:

1. Лев, диакон: Історія. С-Петербург, 1820.
2. ЖИТІЯ СВЯТЫХ:
 - а) Кирила і Методія апостолів слов'янських;
 - б) Вячеслава князя чеського;
 - в) Людмили мучениці, княгині чеської;
 - г) Павла, єпископа Велеградського.
3. Кралєдворський Літопис.
4. Літописи: Лаврентієвський, Іпатієвський, Новгородський та інші.
5. Нидерле Л.: Славянские древности. Ленинград, 1956.
6. Любавский М. К.: История западных славян. М. 1920.
7. Собрание государственных грамот и договоров, т. 3. С.-Петербург, 1813.
8. Акты историческіе, собранные и издан. Археографич. комиссією. С-Петербург, 1841.
9. Акты относящіеся к исторіи Западной Россіи. С.-Петербург, 1853.
10. Акты относящіеся к исторіи Южной и Западной Россіи. С.-Петербург.
11. Дополненіе к Актам историческим. С.-Петербург, 1848.
12. Dlugossi Joannes (Dlugosz): Opera omnia, vv. 1-14. Lipsiae, MDCCXI.
13. Dlugossi Joannes (Dlugosz): Historia Poloniae. Kraków, 1863.
14. Acta Polonioe historica.
15. Scriptores rerum Prussicarum.
16. Richter: Geschichte d. deutsch. Osts. Provin.
17. Voigt: Geschichte Preussens.
18. Weber Geo.: Weltgeschichte.
19. Jüger Osc.: Weltgeschichte.
20. Graetz H.: History of the Jews. Phila.
21. Dubnow S. M.: History of the Jewis in Russia and Poland. Phila.
22. Ludendorff E.: Kriegführung und Politik, 2 Aufl. Berlin, 1922.
23. Ludendorff E.: Der totale Krieg. Berlin, 1935.

ВИДАННЯ «НАШОЇ БАТЬКІВЩИНИ»

ГАЛИНА ЖУРБА	
Сморгонські ведмеді — — — — —	\$ 0,20
Тодір Сокір — — — — —	" 5.00
ПОЛЬ ПОЛОВЕЦЬКИЙ	
Проти течії — — — — —	" 2.25
ВАСИЛЬ БАРКА	
Вершник Неба — — — — —	" 1.50
АНАТОЛЬ ГАЛАН	
Між двома смертями — — — — —	" 2.00
ВАСИЛЬ ДУБРОВСЬКИЙ	
2-ий Відділ БАМЛАГ-у ГПУ-НКВД —	" 1.00
АНТІН ЧЕКМАНОВСЬКИЙ	
Віки плывуть над Києвом — — — — —	" 2.25
КОСТЬ ТУРКАЛО	
Т о р т у р и — — — — —	" 2.50
ЛЕВКО ЧИКАЛЕНКО	
Уривки зі спогадів 1919-20 років — —	" 1.75
МИКОЛА КОСТОМАРОВ	
Книги Битія Українського Народу — —	" 0,50
М. ОСТАПОВИЧ і О. П. БІЛОЗЕРСЬКИЙ	
Президент — життя і діяльність	
Михайла Грушевського —	" 1.00
ПРОТОПР. ІГОР ГУБАРЖЕВСЬКИЙ	
Заходи щодо поєднання українських православних юрисдикцій і наслідки їх —	1.00
ОЛЕСЬ ГОНЧАР	
С о б о р (роман) — — — — —	2.50
РОМАН ІВАНИЧУК	
М а л ь в и (роман) — — — — —	2.50
«За Віру Православну Українську», ч. I.	" 1.50

Nasha Batkiwschyna
133 East 4th Street
New York, N. Y. 10003

ДЕЯКІ ДРУКОВАНІ ПРАЦІ Н. КОРОЛЯ

1. Підсумки праці Шепетівського с.-г. дослідного поля за 1924-1929 роки, 230 стор., Житомир, 1930.
2. Соя, ее культура и использование, 164 стор. Москва, 1931.
3. Арахис, его культура и использование, 160 стор. Москва, 1936.
4. Джут и освоение его культуры в СССР, стор. 56. Москва, 1940.
5. Українське козацтво родоначальник кінного війська Московії-Росії, стор. 96+8. Нью-Йорк, 1963.
6. Відновлення суверенності України внаслідок зречення Миколаєм II престолу, стор. 18. Нью-Йорк, 1968.
7. Why the Bolsheviks support Lysenko's Genetics. The Ukrainian Quarterly, № 3, 1952, pp. 247-257, N. Y.
8. Modern Science in the Service of the NKVD. The Ukrainian Quarterly, № 4, 1952, pp. 347-351, N. Y.
9. The Soviet Scholar and Communist Reality. The Ukrainian Quarterly, № 4, 1953, pp. 351-357, N. Y.
10. New Agricultural Plants as Soviet Self-Sufficiency Policy. The Ukrainian Quarterly, № 2, 1955, pp. 121-129, New York.
11. Agriculture in the Zone of Perpetual Frost. The Science, October 14, 1955. Washington, D. C.
12. An Outline of University Education in the Russian Empire — USSR, p. 38, 1964, New York.
13. The Discrimination against Ukrainians in USSR in National and Political Relations, The Ukr. Quart. № 2, 1958, pp. 160-172. New York.
14. Los Cientificos sovieticos y la Realidad Comunista, Ucrania Libre, pag. 26-35, Buenos Aires.
15. The So-Called Virgin Lands of Kazakstan, yp. 18. Slavic Institute of Marquette University, Milwaukee, Wisconsin.